

Evaluatie Visie zonne-energie en Kadernotitie windenergie

Aanleiding

Bij de vaststelling van de Visie zonne-energie (19 september 2019) en de Kadernotitie windenergie (12 mei 2020) heeft de raad aangegeven in 2021 een evaluatie te willen ontvangen van beide beleidsstukken.

Voorgeschiedenis

De belangrijkste uitdaging waarvoor de gemeente in de komende periode staat, is de energietransitie: de overgang naar duurzame vormen van energie. Om in 2050 de uitstoot van CO₂ op nul te hebben, moeten er grote en weloverwogen stappen worden gezet.

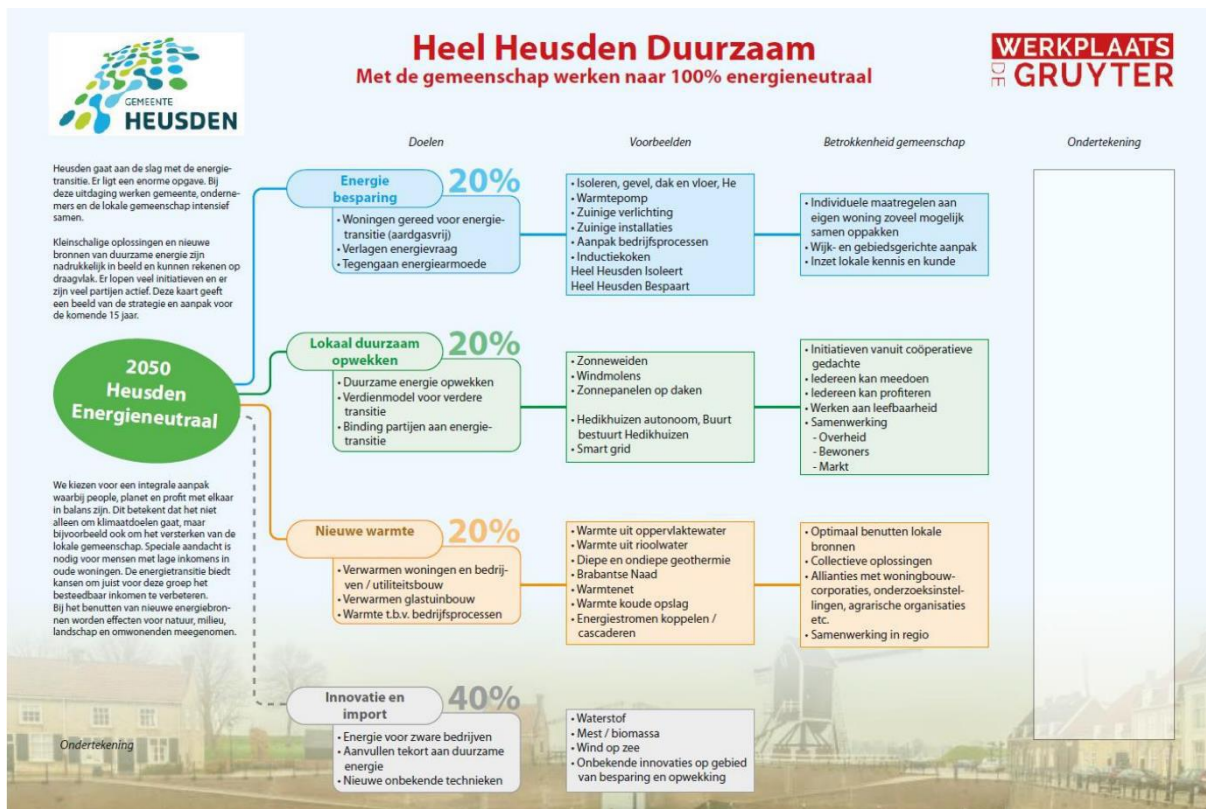
Duurzaamheidsagenda

In de Duurzaamheidsagenda 2018 - 2021 zijn duurzaamheidsambities verwoord. Op het gebied van energie wordt ingezet op meer energiebesparing in de gebouwde omgeving en het opwekken van duurzame energie binnen onze gemeentegrenzen. Daarin spelen zonnenvelden een belangrijke rol, zoals in het project 'Elke kern een zonnenveld'. Ook windmolens zijn nodig om Heusden energieneutraal te maken. Plaatsing van windmolens en zonnenvelden worden in coöperatief verband mogelijk gemaakt, zodat een aanzienlijk deel van de revenuen terugvloeit naar de lokale samenleving.

Ambitiekaart Energie

Samen met Energiek Heusden, Werkplaats de Gruyter, een aantal betrokken ondernemers en inwoners is een Ambitiekaart Energie opgesteld. Deze is op 2 april 2019 door de gemeenteraad vastgesteld. De ambitiekaart dient om zowel de relatie tussen de beoogde doelstelling (Heusden in 2050 energieneutraal) en de enorme opgave overzichtelijker en meer behapbaar te maken. Verder is de ambitiekaart een hulpmiddel om de overgang naar een energieneutraal Heusden te versnellen. Hierbij is globaal aangegeven hoe deze gezamenlijke doelstelling kan worden gerealiseerd. In de aanpak worden de volgende vier oplossingsrichtingen onderscheiden; besparing, nieuwe warmte, innovatie en duurzame opwekking van elektriciteit (zon en wind).

De gemeentelijke opgave voor de combinatie van zonne- en windenergie is in de Ambitiekaart op 800 terajoule (TJ) gezet (ofwel 1.600 minus het deel dat elders wordt opgewekt). Dit kan worden vertaald naar bijvoorbeeld 20 windturbines of 200 ha zonnenvelden. Wind en zon zijn complementair aan elkaar. Het biedt dan ook voordelen als er meerdere vormen van duurzame energie beschikbaar zijn. Hoe de verdeling tussen zonne- en windenergie zal zijn, hangt af van de initiatieven die zich gaan voordoen en wat goed ingepast kan worden.

Visie zonne-energie en kadernotitie windenergie

De ambities en beleidskaders voor grootschalige opwekking van duurzame energie zijn in onze gemeente vastgelegd in de Visie zonne-energie (17 september 2019) en de Kadernotitie windenergie (12 mei 2020). Een van die kaders is het streven naar minimaal 50% lokaal eigendom in de projecten voor duurzame opwekking. Op deze manier wil de gemeente bewerkstelligen dat de initiatieven door of met de lokale samenleving worden ontwikkeld, waarbij de gemeente een faciliterende rol heeft. Uitgangspunt is: we doen het met en voor elkaar.

REKS

We verbinden onze ambities aan die van de Regionale Energie en Klimaat Strategie (REKS). Met de REKS wordt bepaald hoe de regio Hart van Brabant de transitie ingaat naar een duurzame energievoorziening. Hierbij wordt uitgegaan van een regionale opgave die o.a. door het opwekken van zonne-energie en windenergie kan worden ingevuld. De REKS is complementair aan het lokale beleid van de gemeente Heusden. Zo is in de REKS afgesproken dat alle inwoners van Hart van Brabant moeten kunnen meedenken en meebeslissen bij de ontwikkeling van duurzame energieprojecten, zoals windparken en zonnenvelden. Ook streven we ernaar dat de lokale omgeving voor minimaal 50% eigenaar wordt van energieprojecten, zodat inwoners ook kunnen profiteren van de opbrengsten van wind- en zonneparken in hun omgeving. Om die participatiedoelen te bereiken, het draagvlak te vergroten en inwoners en ondernemers actief te betrekken bij de ontwikkeling van energieprojecten, hebben de negen gemeenten in Hart van Brabant, waaronder de gemeente Heusden, en de veertien verenigde lokale energiecoöperaties op 22 september 2021 een samenwerkingsovereenkomst ondertekend.

Evaluatie Visie zonne-energie

Om onze duurzaamheidsambities te halen, is in de Visie zonne-energie onderbouwd dat er locaties voor zonnenvelden nodig zullen zijn. De Visie zonne-energie beschrijft de voorwaarden voor

(grootschalige) zonnevelden in de gemeente en bevat daarmee een afwegingskader om initiatieven voor zonnevelden te kunnen beoordelen.

De zonneladder geeft de ambitie weer waar we in de gemeente de nadruk op willen leggen:

1. Gebouwgebonden zonnepanelen op daken en gevels (zon-op-dak)
2. Grondgebonden zonnepanelen bij combinatie locaties en/of binnen bestaand stedelijk gebied
3. Grondgebonden zonnepanelen bij randzones langs de kernen
4. Grondgebonden zonnepanelen in overige locaties in het buitengebied

De potentie van zonnepanelen op daken is groot, maar door de gefragmenteerde eigendomssituatie en eventueel benodigde bouwtechnische ingrepen van pand tot pand zal dit niet de volledige opgave kunnen invullen. Combinatie locaties (bijv. braakliggend terrein) zijn schaars, hiervoor wordt ingeschat dat een zeer klein gedeelte van de opgave hiermee ingevuld kan worden. Randzones, nabij bestaand stedelijk gebied zullen in potentie een wat groter deel van de opgave kunnen opvangen. Het overige deel van de opgave zonne-energie kan in het buitengebied worden opgevangen.

Naast de locatie moeten initiatieven voor grondgebonden zonnepanelen ook een maatschappelijke meerwaarde hebben, door:

- het meeprofiteren van de lokale samenleving;
- een zorgvuldige landschappelijke inpassing;
- landschappelijke kwaliteitsverbetering;
- meervoudig ruimtegebruik.

Ad 1 Evaluatie zon op dak

De gemeente stimuleert én inspireert gebouw eigenaren om te investeren in de plaatsing van zonnepanelen op hun gebouwen. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan door het verstrekken van informatie en het verduurzamen van het eigen gemeentelijk vastgoed. De aanleg van zonnepanelen is hier onderdeel van.

- *Zon-op-particuliere daken*

De gemeente heeft geen invloed op particuliere huizenbezitters om zonnepanelen op hun daken te plaatsen. De woningeigenaren zijn vrij in hun keuze en bovendien heeft de gemeente ervoor gekozen geen subsidieregeling hiertoe beschikbaar te stellen. Er zijn landelijke voorzieningen beschikbaar waar mensen gebruik van kunnen maken, zoals een duurzaamheidslening of een energiebespaarlening, BTW terugvragen op aankoop en installatie en de salderingsregeling voor de stroom die je aan het net levert als de zonnepanelen eenmaal zijn geplaatst en aangesloten.

Data van Enexis¹ over kleinverbruik aansluitingen (waaronder particulieren) laat de volgende groei zien:

- in juli 2021 waren er in de gemeente 4.134 kleinverbruik aansluitingen met opwekinstallatie (ten opzichte van 2.230 op 1 januari 2020)
- in juli 2021 was het opgesteld vermogen 20.183 kiloWattpiek (kWp) (ten opzichte van 9.982 kWp op 1 januari 2020)

- *Zon- op-gemeentedaken*

De plaatsing van zonnepanelen op gemeentelijke gebouwen (m.u.v. schoolgebouwen waar de gemeente geen directe zeggenschap over heeft) wordt meegenomen in de verduurzamingsplannen

¹ De dataset bevat actieve aansluitingen met aangemelde opwekinstallaties en het bijbehorende totale opgesteld vermogen per CBS-buurt. Het opgesteld vermogen gaat om het (theoretisch) maximum van de installatie conform opgave in kWp.

voor deze gebouwen. Hiervoor zijn in 2019 een routekaart en plan van aanpak opgesteld. Daarnaast wordt er gewerkt aan de ontwikkeling van Duurzame Meerjaren Onderhoudsplannen (DMJOP) voor het gemeentelijk vastgoed, waarbij ook verduurzamingsmaatregelen (zoals zonnepanelen) worden meegenomen. In deze plannen wordt bepaald of er (extra) zonnepanelen te plaatsen zijn op de gebouwen.

Het overzicht hieronder laat zien welke gemeentelijke gebouwen al zonnepanelen op de daken hebben liggen.

Inventarisatie van zonnepanelen achter gemeentelijke aansluitingen (2021)			
Naam locatie	Aantal zonnepanelen (stuks)	Totaal vermogen (Wp)	Totaal productie (KWh per jaar)
Gemeentehuis Vlijmen	131	35370	32975
Gemeentehuis Drunen	121	32670	27468
Gemeentewerf Drunen	336	90720	78850
Sporthal Die Heygrave	232	62640	59375
Sporthal Dillenburcht	539	161700	111573
Kleedaccomodatie HHC	7	1820	1750
Aansluitingen met postcoderoos / crowdfunding (Energiek Heusden)			
Sporthal De Kubus	250	67500	64874
Caleidoscoop Vlijmen	460	124200	138416
Gymzaal Lambertusschool	22	Niet bekend	Niet bekend

Er is een toenemende vraag van huurders van gemeentelijke gebouwen of de gemeente toestemming kan geven voor het plaatsen van zonnepanelen op de daken. Dit is een positieve ontwikkeling die de vraag oproept of en hoe we versneld invulling kunnen geven aan zon-op-gemeentedaken. Om een overzicht te hebben van de mogelijkheden per pand moeten we de volgende extra informatie in kaart brengen:

- pand wel/niet verhuurd;
- type aansluiting (grootverbruik / kleinverbruik);
- zonrichting dak;
- draagvermogen van dakconstructie.

Ook zal de prioritering van de verduurzaming van de gemeentelijke panden herbekeken moeten worden gelet op de laatste stand van zaken aangaande plannen voor die panden.

• *Zon-op-bedrijfsdaken*

In 2019 stond de gemeente Heusden op de derde plaats van de 62 gemeenten in de provincie qua realisatie zon-op-bedrijfsdaken². Dit was te danken aan de ondernemers in de gemeente die al hadden geïnvesteerd in zon-op-dak. In 2021 zijn we gezakt naar de negentiende plaats. Data van de Benchmark zon van overmorgen laten evenwel de volgende groei zien binnen de gemeente:

- In 2021 bedraagt het totale oppervlak van bedrijfsdaken voorzien van zonnepanelen 145.490 m², ten opzichte van 135.972 m² in 2019, een toename van 7%.
- In 2021 is 14% van het theoretisch beschikbare dakoppervlak bedekt met zonnepanelen, ten opzichte van 12% in 2019.

² Benchmarkzon.overmorgen.nl. Het betreft alle panden met een dakoppervlak groter dan 1.000 m²

Data van Enexis³ over grootverbruik aansluitingen in onze gemeente (eerste peildatum juni 2021) laat het volgende zien:

- in juni 2021 was de maximum (omvormer) capaciteit van de geregistreerde opwekinstallaties in bedrijf 20 megawatt (MW). Dit vertaalt zich naar ongeveer 26 megawattpiek (MWp) opgesteld vermogen in gebruik;
- in juni 2021 was er daarnaast 6 MW capaciteit ofwel 7,8 MWp opgesteld vermogen in aanleg.

De gemeente heeft geen actief beleid gevoerd om zonnepanelen te leggen op bedrijfsdaken, met als reden alle vertrouwen te hebben in de lokale ondernemers, die hun krachten hebben gebundeld om een initiatief op te zetten om meer duurzame energie op te wekken met zonnepanelen op de bedrijfsdaken. Eerder dit jaar hebben de ondernemers de stichting Ondernemend Heusden Duurzaam opgericht. Doel is om ondernemers zoveel mogelijk te ontzorgen en optimaal te laten profiteren van de duurzaam opgewekte energie van eigen dak. Maar ook ondernemers die geen geschikt dak hebben, kunnen profiteren van de energie die wordt opgewekt op de daken van hun mede-ondernemers. De gemeente ondersteunt, onder andere vanuit de Economische Agenda, bij de uitwerking en ontwikkeling van dit initiatief. Aangezien het project slechts een half jaar geleden is gestart, zijn er nog geen noemenswaardige resultaten te melden.

- *Greendeal bedrijven*

Op 6 mei 2021 is een intentieovereenkomst getekend met de ZLTO, het Heusdens Bedrijvenplatform (Hbp), Stichting Parkmanagement Heusden (SPH) en de gemeente Heusden om te komen tot een Greendeal. Vooruitlopend hierop is gestart met het project Zon op Dak en is Stichting Ondernemend Heusden Duurzaam opgericht. Met de Greendeal gaan gemeente en bedrijven afspraken maken over de verduurzaming van de bedrijven én de bedrijventerreinen. Stichting Ondernemend Heusden Duurzaam zal de uitvoering van de Greendeal gaan faciliteren. Belemmerende factor is de transportschaarste op het elektriciteitsnet van Enexis (meer informatie hierover onder kopje Ontwikkelingen).

Ad 2 en 3 Evaluatie grondgebonden zonnepanelen bij combinatielocaties en/of binnen bestaand stedelijk gebied, bij randzones langs de kernen

Zoals in de Visie zonne-energie vermeld, leverde een analyse van het bestaand stedelijk gebied op dat er niet veel braakliggende terreinen zijn waar zonnenvelden kunnen worden geplaatst. De verwachting is dan ook nog steeds dat hier slechts een bescheiden bijdrage aan de invulling van de behoefte aan energie kan worden voorzien. Momenteel is er geen zonnenveld op braakliggend terrein gerealiseerd noch in voorbereidende fase.

Wat betreft meervoudig ruimtegebruik lopen er ook nog geen initiatieven op gemeentegonden. Voor bijvoorbeeld een zonnedak waaronder geparkeerd kan worden moet eerst een overkappingsconstructie worden gebouwd waar dan zonnepanelen op kunnen worden geplaatst. De vraag is of dat overal kan en mag – zowel ruimtelijk als technisch – en of dat ook overal wenselijk is. Voor deze en andere mogelijke toepassingen voor meervoudig ruimtegebruik moet dat nog nader worden verkend.

Ad 4 Evaluatie grondgebonden zonnepanelen in het buitengebied

³ Enexis laat de maximum (omvormer) capaciteit van de geregistreerde opwekinstallaties (MW) zien. Door toepassing van curtailment (aftopping opwekking om binnen de grenzen van de aansluiting te blijven) is de maximum (omvormer) capaciteit lager dan het opgestelde vermogen van de zonnepanelen (MWp). Op dit moment wordt vaak 30% curtailment toegepast. Bij de vertaling van de maximum (omvormer) capaciteit naar opgesteld vermogen is gebruik gemaakt van dit percentage curtailment.

In de Visie zonne-energie zijn twee kleinschalige locaties aangewezen als projectlocatie voor een zonneveld met de bedoeling om alvast ervaring op te doen met en te leren van de ontwikkeling van zonnevelden. De locatie Bakkersdam is nog niet tot stand gekomen; dit stuit vooralsnog op bezwaren bij het waterschap vanwege de ligging in een waterkering. In Hedikhuizen is men er niet in geslaagd een geschikte locatie, aansluitend aan de kern, te vinden die op voldoende draagvlak onder de bevolking kan rekenen. Wel is er een aanvraag in behandeling over drijvende zonnepanelen op een waterbassin in Hedikhuizen, waarbij de opgewekte stroom ten goede komt aan de inwoners van het dorp die via de postcoderoosregeling (nu SCE – subsidieregeling coöperatieve energieopwekking) certificaten kunnen kopen en daarmee bijdragen aan de doelstelling van Hedikhuizen om energieneutraal te worden. Daarnaast is er nog een ander plan in voorbereiding voor zon-op-dak bij een lokaal bedrijf.

Procedure aanwijzen projectlocatie voor een zonneveld

Om toch voortgang te kunnen boeken in de energietransitie en de noodzaak tot het (grootschalig) lokaal opwekken van duurzame energie hebben wij op 15 september 2020 een afwegingskader vastgesteld en is de markt uitgedaagd om projectplannen in te dienen voor grondgebonden zonnepanelen in het buitengebied. Hierbij is aangegeven dat we de mogelijkheid hebben om maximaal twee projectlocaties aan te wijzen naast de genoemde locaties in de Visie zonne-energie (Bakkersdam, Hedikhuizen).

Na vaststelling van het afwegingskader konden initiatiefnemers tot en met 1 november 2020 hun plannen bij de gemeente indienen. Er zijn elf initiatieven ingediend. Voor het beoordelen van de initiatieven is een beoordelingscommissie samengesteld. Deze bestond uit intern en extern betrokken disciplines die aansluiten bij de onderdelen in het afwegingskader. Aanvullend zijn de ZLTO en de Natuur en Milieu Vereniging Heusden (NMVH) uitgenodigd deel te nemen aan deze toetsingscommissie. De ZLTO heeft haar belangen ingebracht zonder een uitspraak te doen over specifieke locaties. De NMVH heeft afgezien van deelname. De beoordelingscommissie heeft de ingediende plannen beoordeeld aan de hand van het vastgestelde afwegingskader, gebaseerd op de vereiste maatschappelijke meerwaarde. De initiatieven zijn getoetst op de volgende onderdelen:

- locatie en samenhangend gebruik;
- ruimtelijke en landschappelijke inrichting;
- meeprofiteren van de lokale samenleving;
- participatie en proces.

Zoals in de Visie zonne-energie is aangegeven, is er binnen de energietransitie nog veel onzekerheid over beleid en regelgeving, techniek en maatschappelijke acceptatie en draagvlak. Dit hebben we ook ondervonden. Gedurende het beoordelingsproces zijn er ook nog regionale en lokale ontwikkelingen geweest die van belang waren voor een uiteindelijke keuze. Onze afweging voor het te nemen besluit over het toewijzen van projectlocatie(s) bestond daarom uit twee onderdelen:

- de beoordeling van de ingestelde commissie op basis van de ingediende projectplannen en het vastgestelde afwegingskader. Dat afwegingskader vormde een hulpmiddel voor het indienen van een gestructureerde aanvraag en voor de toetsing;
- overige ontwikkelingen en voortschrijdende inzichten.

Vanaf het begin was duidelijk dat dit traject, naast het zetten van concrete stappen, ook een leerproces zou zijn. In dit traject is ook de raad betrokken en er is uiteindelijk één locatie toegewezen: het initiatief van familie Vugts, Energiek Heusden en ontwikkelaar Sunvest B.V. voor zonnepark Hooibroeken aan Polderweg 1 in Oudheusden.

Zonnepark Hooibroeken

Na de aanwijzing van de projectlocatie is samen met initiatiefnemers Energiek Heusden en Sunvest BV een anterieure overeenkomst opgesteld waarin afspraken zijn gemaakt over de ontwikkeling en

realisatie van het project (voor rekening en risico van de initiatiefnemer) en daarnaast het 50% lokaal eigendom is geborgd. Vervolgens heeft de gemeente nog een aanvullende overeenkomst met Energiek Heusden opgesteld waarin burgerparticipatie en het beheer van de revenuen zijn vastgelegd. Ook in dit traject is de raad betrokken. Inmiddels is op 5 oktober 2021 ook de omgevingsvergunning verleend.

Evaluatie Kadernotitie windenergie

Het is de rol en verantwoordelijkheid van de gemeente om de energietransitie letterlijk ruimte te geven, de vrije speelruimte daarvoor in redelijkheid te begrenzen en afspraken met samenleving en overheden goed vast te leggen. Dat is de functie van het windkader, waarbij het uitgangspunt is dat de gemeente ruimte wilt bieden aan grootschalige windenergie, maar wel windenergie die door, voor en met de Heusdense samenleving tot stand komt. Daarom kiest de gemeente er voor om niet op voorhand locaties aan te wijzen voor windenergie.

Het windkader geeft inzicht in de voorwaarden die de gemeente belangrijk vindt bij de totstandkoming van initiatieven voor windenergie. Daarbij leggen vier randvoorwaarden de basis voor het kader:

- effecten voor de mensen zo klein mogelijk;
- respect voor erfgoed, natuur en landschap;
- betrekken van en meeprofiten door de samenleving;
- compensatieplicht.

Deze randvoorwaarden zijn allereerst samen met de inwoners geformuleerd en worden gecompleteerd door voorwaarden die vanuit wet- en regelgeving zijn vastgelegd. De randvoorwaarden leiden er toe dat er plekken zijn die niet geschikt zijn voor windenergie en plekken waar windenergie onder voorwaarden kan.

Het windkader gaat dus niet over de plaatsing van de turbines zelf, dat is een zaak van initiatiefnemers en de samenleving. Het is aan de initiatiefnemer om te bouwen aan draagvlak en met een gedegen en zorgvuldig voorbereid project te komen die de inbreuk op het landschap en de kwaliteit van het wonen kan rechtvaardigen. De eerste stap zou altijd moeten zijn: meld het initiatief bij de gemeente en de omgeving en ga voordat de formele fase aanbreekt, in overleg om een zo gedragen mogelijk initiatief aan te dragen. Dit vergroot de kans op een geslaagd windinitiatief.

Initiatieven voor wind

Op het vlak van windenergie zijn er verschillende verkennende gesprekken geweest met initiatiefnemers. Belangstelling voor onze gemeente vanuit ontwikkelaars is er genoeg en er is ook een eerste principeverzoek bij het college ingediend voor een windproject in de polder ten oosten van Hedikhuizen voor vier windmolens bij de steenfabriek.

Het principeverzoek heeft tot veel weerstand geleid, zowel binnen als buiten de gemeente. Uit gesprekken met verontruste omwonenden kan worden opgemaakt dat ze, naast de landschappelijke verandering en mogelijk economische consequenties, vooral bezorgd zijn over de impact op de leefomgeving en de gezondheid. Uit de reacties konden we ook opmaken dat de omliggende buurten onvoldoende betrokken waren bij de planvorming van dit windpark door de initiatiefnemer. De initiatiefnemer had wel gesproken met lokale dorpsraden/buurt bestuurt en lokale coöperaties/commissies, en wilde het draagvlak van de omliggende gemeenschappen peilen middels het openbare principeverzoek. Dat heeft echter tot veel onrust en weerstand geleid, aangezien velen dit interpreteerden als een plan dat al in kannen en kruiken was, en achter hun rug om tot stand was gekomen. De wethouder heeft op verzoek van omwonenden tekst en uitleg gegeven in Well/Ammerzoden, Hedikhuizen en Bokhoven/Engelen. Ook wordt er duidelijk verwacht dat we als

gemeente de regie nemen en gaan bepalen of, waar en hoeveel windmolens er in de gemeente gaan komen.

In relatie tot de initiatieven vanuit de samenleving zijn er gesprekken gevoerd met grondeigenaren en lokale duurzaamheidsgroeperingen uit Herpt, Elshout en de Vereniging Duurzaam tussen Dijk en Duin (VDtD&D). De VDtD&D heeft een rapport laten opstellen over hun mogelijke rol bij de plaatsing van windmolens in hun gebied en dit gepresenteerd tijdens de ledenbijeenkomst afgelopen juli. Daarbij is hun uitgangspunt dat, als hun gebied door de gemeente wordt aangewezen als locatie voor windmolens, zij daar medezeggenschap over willen hebben.

Uit gesprekken met grondeigenaren blijkt dat zij vaak, ook vanwege de financiële vergoeding, wel voorstander zijn voor het plaatsen van windmolens op hun grondgebied, maar ze voelen zich zeer onder druk gezet door ontwikkelaars die bij voorbaat al contracten met hen willen sluiten. Sommige ontwikkelaars zouden daarbij grondeigenaren tegen elkaar uit proberen te spelen. Daarnaast willen ze ook niet in een negatief daglicht komen te staan bij de mensen uit hun omgeving. Dit geldt ook voor lokale groeperingen die zich inzetten voor duurzaamheid. Windmolens zijn een dermate gevoelig onderwerp, met voor- en tegenstanders ook binnen de commissies, dat dreigt mensen tegen elkaar op te zetten.

Ontwikkelingen

Ontwikkelingen en voortschrijdend inzicht in de energietransitie staan niet stil. Deze hebben ook invloed op beleid en uitvoering op het gebied van grootschalige opwekking van duurzame energie door zon en wind.

Sterkere regierol op lokaal en regionaal niveau

Gedurende het proces van aanwijzing van een zonneveld in het buitengebied tot vergunningverlening is naar voren gekomen dat de raad meer voorstander is van een sterkere rol van de gemeente. Bij initiatieven voor windparken komt de roep voor meer regie van de gemeente ook uit de samenleving. In eerste instantie en vooral wat betreft locatiekeuze voor een windpark en het bouwen aan draagvlak. Het college is bereid deze regie te pakken. Ook vanuit de REKS zijn er ontwikkelingen om een sterkere regierol te pakken, waarbij de gemeenten en provincie de rol van ontwikkelaar (grotendeels) overnemen (zie hieronder). Zo kunnen ze de regie nemen voor grootschalige opwek in energiehubbs met windmolens, eventueel gecombineerd met zonnepanelen en opslag, waarbij de revenuen niet naar het buitenland verdwijnen, maar ten goede komen aan regionale en lokale verduurzaming.

Regionaal Ontwikkel Bedrijf (ROB)

In de REKS is geconstateerd dat de regio een belangrijke verantwoordelijkheid heeft om tot uitvoering van de REKS-plannen te komen. Er zijn daarom in de REKS voorstellen gedaan om een Publiek Ontwikkelbedrijf (voor het ontwikkelen van Hubs) en een Regionaal Klimaatfonds (voor het financieel ondersteunen van klimaatadaptatie-projecten) op te richten. Het Ontwikkelbedrijf kent als opdracht het ontwikkelen van energiehubbs. Dit omvat onder meer – het voorbereiden van – de realisatie van energiehubbs, het waar nodig organiseren van samenwerking met derden, het organiseren van voldoende burgerparticipatie, het verwerven van de benodigde gronden of het daarop vestigen van de benodigde zakelijke rechten, en mogelijk ook het exploiteren en/of verkopen van de ontwikkelde energiehubbs. Het Regionaal Klimaatfonds heeft als opdracht het financieren van klimaatadaptatieprojecten in de Regio, die voortkomen uit de regionaal vast te stellen Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie.

Met de oprichting van een Regionaal Publiek Ontwikkelbedrijf en een Regionaal Klimaatfonds worden meerdere urgente, publieke REKS-belangen gediend:

1. Mogelijk maken van een integrale gebiedsontwikkeling: koppeling met andere functies in het buitengebied.
Marktpartijen zullen dit niet oppakken.

2. Mogelijk maken (ook financieel) van projecten voor klimaatadaptatie.
Dergelijke projecten kosten alleen maar geld: de markt pakt dat niet op.
3. Mogelijk maken van 50% burgerparticipatie.
Ervaring is dat marktpartijen maar beperkte participatie organiseren
4. Bundeling van kennis en kunde.
We kunnen door bundeling efficiënt de projecten ontwikkelen en er van leren
5. Efficiënter aansluiten op energienetwerk: programmeren en prioriteren.
Marktpartijen zijn hierop moeilijk te sturen.
6. Andere (financiële) argumenten, bijv. geld in de regio houden en niet naar het buitenland, mogelijkheden voor aandeelhouders om extra inkomsten te krijgen.

Het college staat in principe positief tegenover deelname aan de ROB en verwacht de intentie tot deelname nog dit jaar uit te spreken. De raad zal hierover vervolgens worden geïnformeerd en zal, indien zij dat wil, daar uiterlijk in oktober 2022 een besluit over moeten nemen.

Raad van State uitspraak betreffende de algemene regels voor windturbines

In de uitspraak van de Raad van State op 30 juni 2021 over het windturbinepark Delfzijl Zuid oordeelde de Raad van State dat de algemene regels voor windturbines in het Activiteitenbesluit milieubeheer en de Activiteitenregeling milieubeheer buiten toepassing moeten worden gelaten. Voor deze rijksregels is namelijk niet de juiste procedure gevolgd. De rijksregels zijn wel gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek naar de milieugevolgen. Maar volgens een Europese richtlijn (de SMB-richtlijn) had een plan-milieueffectrapport (plan-MER) moeten worden gemaakt. De Afdeling komt hiermee terug op een uitspraak uit 2019. Toen oordeelde zij dat voor dezelfde rijksregels geen milieueffectrapport (MER) hoefde te worden gemaakt. Dit is het gevolg van een nieuw arrest van het Europese Hof van Justitie. Dit heeft tot gevolg dat bij het vaststellen van bestemmingsplannen en het verlenen van omgevingsvergunningen niet meer van deze algemene regels kan worden uitgegaan, totdat voor de windturbinebepalingen in het Abm en de Arm een plan MER is verricht en op basis daarvan de algemene regels worden gehandhaafd of aangepast. Voor lopende procedures en nieuw te vergunnen windturbineparken bestaat de mogelijkheid om in een bestemmingsplan of omgevingsvergunning zelf gekozen normen te hanteren. Zo lang geen planmilieueffectrapport is gemaakt voor de algemene regels kunnen aldus toch nieuwe windturbineparken mogelijk worden gemaakt. Duidelijk is wel dat hierdoor het ruimtelijke proces om te komen tot vergunningverlening complexer wordt, langer zal gaan duren en dat er meer last zal komen te liggen bij decentrale overheden.

Transportschaarste elektriciteitsnet

Enexis Netbeheer heeft begin dit jaar op meerdere elektriciteitsstations in Zuid Nederland transportschaarste moeten afkondigen. Een grote teleurstelling en tegenvaller, want dit betekent dat we ook in Heusden voor een grote uitdaging staan. Onze gemeente ligt namelijk in het voedingsgebied van één of meerdere van de stations waar sprake van transportschaarste is. Dit betekent voor onze gemeente dat de transportcapaciteit voor grootschalige teruglevering van duurzame elektriciteit (bijna) geheel is vergeven.

De afgekondigde transportschaarste geldt voor grootverbruik aansluitingen. Dit zijn dus met name grotere installaties van zonnepanelen op daken en zonnevelden (of windparken). Particulieren of ondernemers met een kleinverbruik aansluiting (max. 3 x 80 Ampère) kunnen nog steeds de opgewekte elektriciteit kwijt op het elektriciteitsnet.

Samen met de regiogemeenten, provincie Noord-Brabant en VNG, zijn we in gesprek met de netbeheerders (Enexis en Tennet) over hoe hier op korte termijn oplossingen voor te vinden zijn. Naast het verzorgen van meer capaciteit, kijken we daarbij ook naar de mogelijkheden van slimme en innovatieve opties, zoals het combineren van aansluitingen en toepassing van 'smart grids' (kleinere slimme energienetwerken) met opslag.

Ondergrondse infra

Het klimaat verandert en vernieuwende warmtebronnen zijn in opkomst. De ruimteclaim in de ondergrondse openbare ruimte wordt steeds complexer. Uitbreiding van elektriciteit (transport)netten, die aangelegd moeten worden bij opwek van energie, zorgen voor een grote ruimteclaim in de ondergrondse en bovengrondse openbare ruimte. Er zal in de toekomst bij opwekking meteen gekeken moeten worden naar afname. Dit in het kader van de circulaire economie.

Stijgende energieprijzen

De energieprijzen stijgen fors. De verwachting is dat een gemiddeld gezin in 2022 honderden euro's extra moet betalen. Dat geldt niet alleen voor gas, maar ook voor elektriciteit. De gas- en elektraprijzen hangen met elkaar samen. Er is meer vraag naar gas om elektriciteit op te wekken. Het gevolg: stroom is ook duur.

Conclusies op basis van de evaluatie visie zonne-energie, met inbegrip van ontwikkelingen

1. Er is een sterke autonome toename van zon-op-dak in onze gemeente (een verdubbeling in anderhalf jaar tijd), zowel bij particulieren als bij bedrijven.
2. De gestegen energieprijzen zullen dit proces nog verder versterken omdat zonnepanelen daardoor financieel nog aantrekkelijker worden.
3. Aandachtspunt daarbij is de transportcapaciteit bij grotere (bedrijfs)aansluitingen.
4. Hoewel de zonneladder het uitgangspunt blijft is ook in de praktijk duidelijk geworden dat ook tredes 3 en 4 (randzones langs de kernen en overige delen van het buitengebied) nodig zijn om onze ambities te realiseren.
5. Het 'nee, tenzij'-principe heeft vooralsnog gewerkt om ongewenste ontwikkelingen tegen te houden.
6. Er is voldoende animo onder ontwikkelaars en grondeigenaren om zonnevelden in onze gemeente te realiseren.
7. De aangewezen pilotlocaties (Bakkersdam, directe omgeving Hedikhuizen) zijn (nog) niet tot ontwikkeling gekomen.
8. Met name de ervaring in Hedikhuizen roept de vraag op of de voorkeur voor kleine (< 2 ha) zonnevelden direct tegen de kern aan ('Elke kern een zonneveld') nog houdbaar is.
9. Tijdens het beoordelingsproces voor de aanwijzing van één of twee locaties is gebleken dat het afwegingskader onvoldoende was om een duidelijke keuze te kunnen maken.
10. Dit heeft geleid tot verschil van inzicht en discussie met initiatiefnemers wier locatie werd afgewezen.
11. De uiteindelijke keuze voor de locatie Hooibroeken vond brede instemming en heeft niet geleid tot bezwaren uit de omgeving.
12. Onze voorwaarde van minimaal 50% lokaal eigendom en zeggenschap is geborgd in de anterieure overeenkomst met de initiatiefnemers en de samenwerkingsovereenkomst met Energiek Heusden.
13. De totstandkoming van beide overeenkomsten is een ingewikkeld en moeizaam proces geweest waarbij de raad zo goed mogelijk is meegenomen.
14. Energiek Heusden is tijdens dit proces een deskundige en betrouwbare partner gebleken.
15. Een rol voor de gemeente als achtervang blijkt een noodzakelijke voorwaarde voor de borging van het lokale eigendom en zeggenschap.
16. De uitgangspunten van onze zonnevisie zijn overgenomen in de REKS waarbij de keuze voor locaties onze bevoegdheid blijft (er zijn geen gebieden uitgesloten in onze gemeente).
17. De raad heeft met een motie aangegeven tot de vaststelling van de REKS 2.0 in 2023 geen nieuwe zonnevelden aan te willen wijzen.
18. Op dat moment zal er een nieuw afwegingsmoment komen waar we eventuele zonnevelden het liefst zouden willen: op een andere locatie in het buitengebied, juist geconcentreerd en aansluitend bij zonneveld Hooibroeken (waar nog twee initiatieven waren) of alleen in de HUB in combinatie met windmolens?
19. Het initiatief daarvoor zal meer bij de gemeente liggen dan bij ontwikkelaars en grondeigenaren.

20. Daarbij zal ook de transportschaarste een belangrijke rol gaan spelen, waarvoor in REKS-verband met Enexis naar oplossingen gezocht wordt.

Conclusies op basis van de evaluatie Kadernotitie wind, met inbegrip van ontwikkelingen

1. Er is voldoende animo bij ontwikkelaars en grondeigenaren om windmolens in de gemeente Heusden te realiseren.
2. Er vinden, op beperkte schaal, gesprekken plaats met omwonenden maar het vinden van draagvlak blijkt een lastig verhaal.
3. Grondeigenaren voelen zich soms onder druk gezet door ontwikkelaars.
4. Hoewel er bij het opstellen van de kadernotitie veel draagvlak was voor het oprekken van de minimumafstand tot woonkernen naar 750 meter wordt die grens, nu er concrete projecten komen, ter discussie gesteld, met name vanwege mogelijke gezondheidsaspecten.
5. Door een recente uitspraak van de Raad van State zijn de algemene regels voor windturbines uit het Activiteitenbesluit milieubeheer buiten toepassing verklaard (zoals de 400 meter afstand tot geluidgevoelige objecten).
6. In afwachting van een planMER waarin het Rijk nieuwe algemene regels opstelt gaan wij niet zelf nieuwe normen vaststellen.
7. Het 'nee, tenzij'-principe heeft vooralsnog gewerkt om ongewenste ontwikkelingen tegen te houden.
8. De uitgangspunten van onze kadernotitie zijn overgenomen in de REKS waarbij de keuze voor locaties onze bevoegdheid blijft (er zijn geen gebieden uitgesloten in onze gemeente).
9. Vanwege de grote impact van windmolens op de leefomgeving gaan we voor de keuze van een locatie een andere procedure volgen dan bij de zonnevelden.
10. We gaan als gemeente zelf een proces opstarten, los van bestaande initiatieven, om de meest geschikte (of minst ongeschikte) locatie voor een energiehubs (windmolens eventueel in combinatie met zonneveld) te bepalen.
11. Daarbij zal participatie van omwonenden (zowel binnen als buiten onze gemeente) een essentieel onderdeel zijn.
12. Voor de ontwikkeling van onze en andere energiehubs in de regio Hart van Brabant staan we positief tegenover actieve deelname aan het Regionaal Ontwikkelbedrijf (ROB) dat hiervoor zal worden opgericht.
13. De regio over de ontwikkeling van locaties voor windenergie zou daarmee bij de regio komen te liggen maar de keuze van de locatie blijft een bevoegdheid van de gemeente.
14. Aan bestaande en nieuwe initiatieven van ontwikkelaars wordt vooralsnog niet meegewerkt.
15. Ook bij de mogelijk door het ROB te ontwikkelen hub blijft de voorwaarde van minimaal 50% lokaal eigendom en zeggenschap van kracht.
16. Enexis neemt bij de uitbreiding van haar capaciteit de hubs in de REKS als uitgangspunt.